

BUGU

Dil ve Eğitim Dergisi

BUGU
Journal of Language and Education

6/2, 167-176

TÜRKİYE

www.bugudergisi.com

E-ISSN: 2717-8137

Araştırma Makalesi

Makale Geliş Tarihi: 11.04.2025

Makale Kabul Tarihi: 03.05.2025

Meler, A. A. & Çelik, Y. (2025). Güven Turan'ın Dalyan romanına Penelope karakteri üzerinden metinlerarası bir bakış. *BUGU Dil ve Eğitim Dergisi*, 6(2), 167-176. <http://dx.doi.org/10.46321/bugu.1186>

GÜVEN TURAN'IN DALYAN ROMANINA PENELOPE KARAKTERİ ÜZERİNDEN METİNLERARASI BİR BAKIŞ*

Yüksek Lisans Öğrencisi Ayşe Asena MELER

Yıldız Teknik Üniversitesi melerayseasena@gmail.com ORCID

Prof. Dr. Yakup ÇELİK

Yıldız Teknik Üniversitesi yacelik@yildiz.edu.tr ORCID

Öz

Bu makalede, Güven Turan'ın Dalyan romanındaki Penelope karakteri ile Homeros'un Odysseia'sındaki Penelopeia arasındaki metinlerarası ilişki incelenmektedir. Her iki karakter de bekleyişin simgesi olarak kurgulanmış, ancak zaman ve toplumsal bağlamları farklılaştıkça bu kavramların anlam dünyası dönüşüme uğramıştır. Homeros'un epik anlatısında Penelopeia, Odysseus'un dönüşünü umutla bekleyen, sadakat ve dirayet simgesi bir figürdür. Penelopeia'nın bekleyişi normal bekleyişlerden farklı olarak aktif bir izlektedir. Dalyan'daki Penelope ise benzer bir bekleyiş içinde olmasına rağmen modern bireyin varoluşsal sıkışmışlığını yansıtır. Julia Kristeva'nın metinlerarasılık kuramına göre, metinler, önceki metinlerle sürekli bir etkileşim içinde olup onlardan beslenir ve dönüşüme uğrarlar. Bu perspektiften bakıldığında, Penelope karakteri, sadece Homeros'un Penelopeia'sı ile değil, aynı zamanda sadakat, bekleyiş ve kadın temsili üzerine kurulu edebî ve mitolojik gelenekle de bir diyalog içindedir. Bütün bu bağlamda, Güven Turan'ın Dalyan'ı ve Homeros'un Odysseia'sı arasındaki metinlerarası bağlantı, bekleyiş ve sadakatin edebiyatta nasıl yeniden inşa edildiğini gözler önüne sermekte ve "Penelope" kavramının modern edebiyat içindeki konumunu tartışmaya açmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Güven Turan, Penelope, Odysseia, metinlerarasılık.

AN INTERTEXTUAL PERSPECTIVE ON THE NOVEL DALYAN BY GÜVEN TURAN THROUGH THE CHARACTER OF PENELOPE

Abstract

This article examines the intertextual relationship between the character Penelope in Güven Turan's novel Dalyan and Penelopeia in Homer's Odyssey. Both characters are constructed as symbols of waiting; however, as temporal and social contexts shift, the

* Bu makale, Yıldız Teknik Üniversitesinde Prof. Dr. Yakup ÇELİK danışmanlığında Ayşe Asena MELER tarafından hazırlanmakta olan "Türk Edebiyatında Mekânsal Yalnızlık: Ferit Edgü'nün Taşrası ile Güven Turan'ın Kentinin Karşılaştırılmalı İncelenmesi (1970–1980)" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

conceptual meaning of this motif undergoes transformation. In Homer's epic narrative, Penelopeia is portrayed as a figure of hope, loyalty, and resilience who patiently awaits Odysseus's return. Her waiting is not passive but follows an active trajectory. In Dalyan, Penelope is similarly engaged in waiting, yet she reflects the existential entrapment of the modern individual. According to Julia Kristeva's theory of intertextuality, texts exist in constant interaction with previous texts, drawing from and transforming them. From this perspective, the character of Penelope engages in a dialogue not only with Homer's Penelopeia but also with the broader literary and mythological tradition centered around themes of loyalty, waiting, and female representation. In this context, the intertextual link between Güven Turan's Dalyan and Homer's Odyssey reveals how the concepts of waiting and loyalty are reconstructed in literature and opens a discussion on the position of the "Penelope" figure in modern literature.

Keywords: Güven Turan, Penelopeia, Odyssey, intertextuality.

Ø. Giriş

Güven Turan, 1960 kuşağının önde gelen şairlerinden biri olarak tanınır ve edebî kişiliği modern şiir anlayışı ile örtüşmektedir. Turan'ın şiirlerinde, sıradan dilsel kalıplardan uzaklaşıp yenilikçi bir dil ve biçim kullanımı göze çarpar. Şiirlerinde soyut düşünceleri somut imgelerle aktararak okuyucunun duygusal ve zihinsel deneyimine hitap etmeyi hedefler. Ali Galip Yener'in ifadesine göre, Güven Turan deneme, kitap tanıtımları ve eleştirel denemelerinde kavramlarla düşünen bir şair olarak öne çıkar. Turan, yazarken meselelerin üzerine düşünen, derdini ifade etmek için deneme yazan bir kişilik sergiler. Kavramsal düşüncelerden kaçınmayarak, okuyucuya derinlikli bir okuma deneyimi sunar. Güven Turan'ın eserlerinde kent yaşamı, yolculuk, ölüm, koku ve cinsellik gibi temalar belirgin bir yer tutmaktadır. Çocukluk ve yetişkinlik arasındaki geçiş sürecini bir taşralı olarak kentsel yaşam üzerinden kurgularken, bu deneyimi biçimsel olarak da ustaca yapılandırır. Onun şiir ve romanlarında kullanılan imgeler, dil oyunları ve semboller, okuyucuya görsel ve duygusal bir deneyim yaşatmayı amaçlar. Yenilikçi dili, kavramsal düşünceleri aktarım biçimi ve derin tematik örgüsü, onu edebiyat dünyasında ayrıcalıklı bir konuma taşımaktadır.

Güven Turan, her şeyin nesneler etrafında geliştiğini öne sürerek metafiziksel olan unsurları reddeder. Gerçeklik içinde kurgu yaratmayı amaçlayan yazarın bu amacı doğrultusunda oluşturduğu fikrini ortaya koyabileceğimiz Dalyan romanı da bunlardan biridir. Güven Turan 1979 Türk Dil Kurumu Roman Ödülünü almaya Dalyan romanıyla hak kazanmıştır. “Bu eseriyle edebiyat çevrelerinde romancılığıyla da adından söz ettirmeyi başaran Turan, varoluşçu bir tarzla kişinin iç dünyasını, psikolojik sorunlarını, yabancılaşmasını ve benlik arayışını modern romanın imkânları dâhilinde işler” (Evis, 2020, s. 1) Basit düzlemde ikili ilişkilerin incelendiği Dalyan romanı irdelendikçe olaylar ve karakterlerin sıradan kişilik özellikleriyle seçilmediği dikkat çeker. Dalyan için Çorum'da yaşayıp dalyana yakalanmamak mümkün mü? (Turan, 2020, s. 5) diye soran yazar bize bir anlamsal oyun oynar. Dalyan “Yunanca yazılı örneği bulunmayan *ta aliána «balıkçılık yerleri» sözcüğünden alıntı olabilir; ancak bu kesin değildir. Bu sözcük Yunanca aliía αλιεία ‘balıkçılık, balıkthane’ sözcüğünden türetilmiştir. Bu sözcük Eski Yunanca ve Yunanca aliévō αλιεύω ‘balık avlamak’ fiilinden türetilmiştir” (www.nisanyansozluk.com). Roman içinde size romanın adını sorgulatacak; yabancı, iki aşksız kişinin kurgusal hikâyesini görürüz. Denize açılan bu aşk hikâyesinin sonucunda yakalandıkları bir aşksızlık belası vardır. Dalyan işte budur: Kendi kurdukları av düzeneklerine kendilerinin yakalanması.

İsimsiz bir karakter ve yabancı bir kadın olan Penelope'yi merkeze alan roman bir adamın hayatı boyunca yaşadığı aşklara karşı verdiği tepkiler, fazla yaşanmışlığın getirdiği yalnızlık ve bir şeyleri tekrar yaşayacak olmanın korkusunu içinde taşıyarak geçer. Dalyan, daha önce yaşadığı ilişkileri sonucu (Sumru, Gülay) belli başlı deneyim ve tecrübe sahibi olan isimsiz bir karakter üzerinden gizemli ve eksik geçmişlerle tamamlanmayan ikili diyaloglar üzerine gelişir. Aşk içinde aşksızlık, ikilik arasındaki yalnızlık ya da tam anlamıyla kalabalığın içinde olan modern bireyin kadın veya erkek tarafından aşkı nasıl anladığı üzerine eğilir. Romanın içinde her şey fazlaca belirsizdir. Mekân seçimleri net bir şekilde tasvir edilse de bu belirsiz durumlar okuyucu üzerinde her türlü sonucu çıkarma etkisi yaratmaktadır.

Kuvvetli bir hafızanın getirisi olan o sancıyı zihninde sürekli savaşıyor veren isimsiz karakter “Bağışlamayan belleğiyle buradaki konuşmaları anımsıyor. Her şeyi geçmişle ölçüştürmesi tedirgin ediyor onu. Kurtulamıyor bundan. Kurtulamıyor mu? Kurtulmak istemiyor. En doğrusu bu” (Turan, 2020, s. 7). Tam anlamıyla, kaybolmuş bir çevirmen genç adamın hayatını geçmişi yönetmektedir. Geçmiş deneyimleri öncülüğünde yaşadığı anı yakalayamaz ve kendini bir melankolinin çıkmazında bulur. Bunu yaparken yaşadığı ilişkilerdeki kadınların duygularını kendi benliği içinde yok sayar. Onlardan biri de “İlki çocuktu, İkinci evli bir kadın, şimdi de birlikte yaşadığı, kendisini paylaştığı üçüncü kişi, bir yabancı” (Turan, 2020, s. 79) olarak tanımladığı Penelope'dir. Ana karakteri isimsiz bırakan Güven Turan, kimlik arayışının tamamlanmamış olduğunu ve modern bireyin aidiyetsizlik hissini vurgulamaya çalışmış diyebiliriz. Bu noktada Turan'ın karakter tercihi, Fernando Pessoa'nın “Şu küçücük dünyada herkes incitilmiş, isimsiz, herkes yanlış yerde” (Pessoa, 2006, s. 338) düşüncesiyle örtüşmektedir. İsimsiz karakterin, küçücük dünyasına sığdırdığı karmaşık ve çapraz ilişkiler yaşayabilmesi için belki de isimsiz olması isabetli bir yönelimdir. Romanın temel dinamiğini oluşturan isimsiz karakter, geçmiş ile bugün arasında sıkışmış, ilişkilerinde kadınların duygularını yok sayan, yalnızlığın ve yabancılaşmanın merkezinde yer alan bir figürdür. Bu tipin karşısına konulan kadın karakter “Penelope” makalemizin odak kişisidir. Geçmişine dair ayrıntılara yer verilmeyen kadının kitap okuduğu sahneyle esere dahil olduğunu ve her şeyin bu şekilde başladığına şahit oluruz:

Yeniden kitabına eğiliyor. En boş masa kendisinininki. Bir ses, okuduğu kitabın diliyle, oturmak için izin istiyor. Başını kaldırıyor, uzunca, çıkık elmacık kemikli bir yüz, yüzüne doğru eğilmiş, yanıtı bekliyor. Alıştığı bir tepkiyle gülümseyerek, başıyla karşısındaki sandalyeyi işaret ediyor. Oturuyor kız, elindeki halı heybeyi masanın üstüne koyuyor. Sarıyla kahverengi arası uzun, düz saçlarını başını garip bir biçimde sallayarak omuzlarından geriye atıyor. Önce kitaba bakıyor, sonra da yüzüne. Gülümsüyor, yüzü büsbütün çekiliyor gülümseyince. Kısıyor gözleri, “Kaçınıcı sayfadasın, neresindesin kitabın?” diyor (Turan, 2022, s. 8).

Kendi hâlinde olan Penelope, bir arayış içinde olmadığı esnada isimsiz genç adamla ilk karşılaşmasının verdiği kıvılcımla onun hayatına ortak olur – olmaya çalışır. Durduğu yeri kendisi de kestiremeyen karakterin metin içindeki önemi, her şeye rağmen sabırlı ve sadakatli olmasıdır. Atadan gelme bir olgu olduğunu düşündüğümüz bu hareketin sahibi metinler arası ilişki kuracağımız Odysseia Destanındaki kadın karakter Penelopeia'dır. Kadının erkek karşısında olan bu isteği ve sonuç ne olursa olsun bekleme hareketi bilinçli bir tercihtir. Bahse konu eserlerdeki kadın karakterler deneyimleri sonucunda yanılırlar da içinde bulundukları ilişkinin saf sevgiden ibaret olmadığını sezinlerler. Kendi istek ve aşkları doğrultusunda beklemenin, cinsel arzularla kendilerini teslim etmelerinin bağlayıcı bir güç olduğunu düşünürler.

Aşk, gerçek aşk tamamen teslim olmayı gerektirir mi? Hep sorulan bir soru bu. Az da olsa bir karşılık beklemek insana yaraşır bir eylem değil mi? İnsan illa insanüstü bir yaratık ya da bir tanrı mı olmalı? Vermenin sınırı var mıdır? İnsanın kanaması sonsuza dek sürer mi? Kimileri önceden tasarlanmış bir ilişki planı öneriyor, bir oyunmuş gibi söz ediyorlar bundan. Elini açık etme! Ağırdan al! Geri adım at! Numara yaparken de numara yap! Yüreğin kan ağlasa bile içinden gelen duygulara asla ihanet etme. Her zaman, hiçbir şeye aldırımıyormuş gibi davran (Miller, 2016, s. 41).

İki Penelope de kendi ilişki dinamiklerine göre numara içinde numaraya başvursalar da engel olamadıkları bekleme eylemine devam ederler.

1. Penelope Kadın Tipi

Mitolojik anlatılardan modern romana kadar uzanan süreçte, Penelope kadın tipi, özellikle sadakat, bekleyiş ve içsel direnç gibi niteliklerle öne çıkan bir kadın figürüdür. Bu figür, yalnızca *Odyseia* gibi mitolojik metinlerde değil, çağdaş edebiyatta da yeniden üretilen bir temsil biçimidir. *Dalyan* romanındaki Penelope karakteri, bu yeniden üretimin önemli örneklerinden biridir. Her iki metinde de Penelope karakteri, özne olarak değil, çoğunlukla başkasının hikâyesine bağlı edilgen bir figür olarak konumlanır. Ancak bu edilgenlik, zaman zaman bir direniş biçimine dönüşerek karakterin derinleşmesine olanak tanır. Aralarında açıkça belli olan fark ise Penelope'nin direnişinin bir köşede beklemesiyle, Penelopeia'nın kocasını ağlayarak beklese de kendince oyunlarla direnişine ses getirmesidir.

Homeros'un *Odyseia* destanında Penelopeia, yirmi yıl boyunca savaştan dönmeyen eşi Odysseus'u beklerken, ona sadık kalmak için çeşitli stratejiler geliştirir. Özellikle taliplerini oyalamak amacıyla gündüz ördüğü kefeni geceleri sökmesi, onun zekâsını ve pasif bir bekleyici olmadığını kanıtlar niteliktedir. Simone de Beauvoir, *İkinci Cins* adlı eserinde kadınların tarih boyunca “erkeği bekleyen öteki” olarak tanımlandığını söyler; ancak Penelopeia'nın stratejik bekleyişi, bu edilgenliğe karşı sesli bir başkaldırıdır. Kadın, erkeğin yokluğunda bile onun kimliğini tamamlamakla yükümlüdür; kendi hikâyesini değil, erkeğin dönüşünü bekler.

Dalyan romanında ise Penelope, isimsiz çevirmenin geçmişindeki bir kadın olarak yer alır. Yalnızca anlatıcının zihninde var olan, adı bile netleşmeyen bu figür, aşkın kaybedilmiş, ama hala zihinde direnen bir temsildir diyebiliriz. Penelope, burada ne sesini duyurur ne de kendi hikâyesini anlatır; yalnızca “bekleyen kadın” olarak hatırlanır. Bu noktada Judith Butler'ın toplumsal cinsiyetin bir “performans” olduğunu ileri sürdüğü kuramı devreye girer. Butler'a göre: Kadın olmak, biyolojik değil, kültürel olarak inşa edilen ve tekrar yoluyla sürdürülen bir kimliktir. “Toplumsal cinsiyeti her zaman içinde üretilip süre geldiği siyasi ve kültürel kesişme noktalarının ayırarak değerlendirmek imkânsızdır” (Butler, 2020, s. 46).

Dalyan'daki Penelope, bu kültürel insanın tipik bir ürünü olarak, erkeğin zihninde şekillenen bir “bekleyen figür” hâline gelmenin ötesine gidemez. Bu hâliyle Penelope kadın tipi, zamanın akışı içinde dönüşse de özünde değişmeyen bir anlatı formunu temsil eder. Bekleyiş hem *Odyseia*'da hem *Dalyan*'da bir tür kimlik inşasına dönüşür; zamanla anlamını yitirirken, karakterin özünü şekillendirmeyi başarır.

Özetle, Penelope kadın tipi; sadakat, sabır ve içsel direncin kadın temsilleri üzerinden farklı edebi dönemlerde nasıl yeniden üretildiğini gösteren önemli bir figürdür. Mitolojiden günümüze uzanan bu tip, hem eril anlatının nesnesi olarak konumlanır hem de bu konumun sınırlarında sessiz bir öznellik arayışına girer. Bu yönüyle Penelope, yalnızca edebî bir karakter değil, aynı zamanda kadının tarihsel yalnızlığının da sembolü olarak düşünülebilir.

2. Metinlerarası Kuram Bağlamında Penelope Karakteri

Araştırmanın türü, Metinlerarası kuram, farklı metinlerin birbiriyle etkileşimini inceleyen bir eleştirel teorik yaklaşımdır. Bu kuram, metinlerin birbirleriyle olan ilişkilerini ve etkileşimlerini analiz ederek anlamın oluşumunu ve metinlerin çeşitli bağlamlardaki anlamlarını anlamaya çalışır. Yalnızca edebiyata özgü olmayan bilgi alışverişi, sanatın geri kalan alanlarında da yapılmaktadır. Hiçbir sanatçı yazmaya başladığı ilk andan son ana kadar kendi düşüncesinin savunucusu olmayı başaramaz. Bu sözleri Aktulum, şöyle ifade eder: “Yalnızca yazınsal alanda değil, sanatın diğer biçimlerinde ve değişik sanatsal biçimler arasında da karşılıklı olarak yoğun alışveriş işlemlerine rastlanmaktadır” (Aktulum, 2011, s. 13).

Metinlerarası kuram, dilin ve metinlerin toplumsal, kültürel ve tarihsel bağlamlardan etkilendiği ve bu etkileşimin anlamın oluşumunda belirleyici olduğu fikrine dayanır. Post yapısalcı düşünceye dayanan kuram Fransız filozof ve eleştirmen Julia Kristeva tarafından 1960’lı yıllarda geliştirilmiştir. Kristeva, metinlerarası ilişkilerin dilbilimsel, psikanalitik ve edebiyat kuramlarıyla ilişkili olduğunu vurgulayarak, eserlerin birbirleri ile olan bağlantılarını kanıtlayacak nitelikte veriler elde etmeyi başarmıştır.

Bir metnin anlamını, diğer metinlerle olan ilişkisi ve referansları aracılığıyla bulabiliriz. Metinlerin içerdiği alıntılar, referanslar, göndermeler ve stilistik özelliklerin analizini yapmak metinler arasındaki bağlantıları ortaya çıkarır. “Millî ve tarihî konuları içeren edebî metinler ve türler arasındaki ilişkilerin tespit edilip birbirleriyle ilişkilendirilmesi, bu metinlerde yer alan ortak değerlerin gelecek kuşaklara aktarılması bakımından büyük önem taşır. Bu sebeple tarih konulu şiir, öykü ve romanlar, Türkçenin temel kaynaklarıyla karşılaştırmalı olarak incelenmeli; tespit edilen ortak değerler hedef kitlelere iletilmelidir” (Çoban, 2017, s. 2253).

Mesela Dede Korkut hikâyelerinden Duha Koca oğlu Deli Dumrul Hikâyesinin Latife Tekin’in Sevgili Arsız Ölüm adlı anlatısında nasıl yer alarak metinlerarasılık oluşturduğunu bilmek içinde Dede Korkut hikâyelerini okumuş olmak önemlidir. Sevgili Arsız Ölüm isimli anlatıda Atiye, kendisini sık sık yoklayarak canını almak için gelen “al kanatlı” Azrail ile mücadele etmektedir. Bu yönüyle anlatı, Dede Korkut Hikâyelerinden Deli Dumrul boyunun anıştırması olmak itibarıyla metinlerarasılık özelliğine sahiptir (Atik, 2023, s. 44).

Görüldüğü üzere, bu yaklaşım, metinlerarasındaki alıntılar, göndermeler, motifler, semboller ve temalar gibi unsurları ortaya çıkararak anlamın ve anlatının daha derin bir anlayışa sahip olmasını sağlar.

2.1. Dalyan Romanı ve Odyseia Miti Üzerinden Metinlerarasılık

“Dalyan” romanı ile Odyseia destanı arasında metinler arası bir bağlantı kurulması, “Penelope” karakterinin her iki eserde de yer almasından kaynaklanmaktadır. Odyseia destanı, Homeros’un antik Yunan edebiyatında yazdığı epik bir destandır ve baş kahramanı Odysseus’un maceralarını anlatır. Odyseia destanı bir kadın üzerinde şekillenmez ancak kadının sadakati kendinden sonra yaratılan kadınlar üzerinde de karakter gelişimine dikkat çekmiş, felsefi ve sosyal değişimler itibarıyla değişime uğramış ve bu şekilde Dalyan romanında da yer almıştır. Değinen eserdeki kadın karakter Penelope, bekleme eylemini adeta bir sendrom hâline getirir. Bunu yaparken kendilerince strateji geliştirmeyi başarırlar. Bekleme direnişinde bir taraf içe dönük olmayı seçerken öteki taraf girişken olmayı tercih eder. Bunun sebebi olarak da hayatlarındaki eril özneyi yorumlama biçimlerini incelemek önemlidir. Dalyan’daki Penelope’nin karşısına; hayattan ayrıışmış, yönsüz, benliksiz ve isimsiz bir karakterin

konulması, kadın figürümüzün pasif oluşunu kaçınılmaz kılar. Penelopeia'nın karşısına gözü kara, yılmayan ve dayanıklı Odysseus'un konulması ise Penelopeia'yı beklerken bile etkin ve yaratıcı olmaya zorunda bırakır. Dalyan romanındaki Penelope, isimsiz bir karakterle kendince sevgi dolu bir ilişki içerisinde. İsimsiz genç adam, çevirmenlik mesleği gereği sık sık evde bulunmaz ve bu durum yüzünden Penelope yalnız kalır. Fakat evde olduğu zamanlarda da isimsiz adamın akli cinsellikte ve geçmişte deneyimlediği ilişkilerinde olur. İsimsiz genç adam, böyle olduğu anlardan birinde Penelope'ye olan bakış açısını bize şu şekilde açıklar:

Sumru'ya gitmemeliydi. Aysın'ın sözü edilmemeliydi. Ya Gülay? Onun yaşamındaki yeri? Penelope 'ye karşın gerçekte yaşamının odağında yalnızca Gülay var. Her zaman onunla birlikte kurulması çok kolay olup da kurulmayan, korkuyla da küşümlerle de ilgisi olmayan, ama nedense kurulmamış birlikteliklerin acınması var (Turan, 2020, s. 109).

Penelope, bu durumun farkındadır ancak yine de isimsiz karakterle ilişkisini sürdürmeye kendini mecbur hisseder. İkisi arasındaki ilişki, yabancılaşmış iki sevgili arasında geçmektedir. Bu özellikler, Odysseia destanındaki Penelopeia karakteriyle karşılaştırıldığında bazı benzerlikler ve farklılıklar ortaya çıkarır. Odysseus'un uzun süreli yokluğunda sarayda kalan erkekler arasından kendine eş seçmesi beklenen Penelopeia, bu durumu geciktirmek için gündüzleri ördüğü kumaşı geceleri gizlice sökerek zaman kazanır. Penelopeia, bu davranışıyla sadakatin simgesi hâline gelir. Odysseus, başlangıçta Tyndareos'un kızı Helene ile evlenmeyi düşünse de bu isteğinden vazgeçip akrabası Penelopeia ile hayatını birleştirir. Penelopeia, kocası Odysseus'u gittiği Troya savaşıdan dönmesini beklemektedir. Ancak Odysseus'un yokluğunda, bazı talipleri Penelopeia'ya evlenme teklifinde bulunur ve onun sadakatini test ederler. Penelope ise bu teklifleri reddeder ve Odysseus'un dönmesini beklemeye devam eder.

Metinlerarası bağlamı kurmak için, Dalyan romanındaki Penelope'nin isimsiz karaktere duyduğu aşk ve geçmişine olan takıntısı ile Odysseia destanındaki Penelopeia'nın sadakati arasında bir ilişki kurulabilir. Her iki karakter de hali hazırdaki ilişkilerini sürdürmeye çalışır ve kendilerine ihanet edileceğini bilseler dahi sevdikleri adama sadık kalırlar. İki karakter içinde ortak olarak göreceğimiz yönlerden birisi de büyük bir olay sonucunda bağlılıklarının kuvvetlenmesidir. Dalyan romanında beliren bir cinayet sahnesi Penelope'nin genç adama olan korumacı yaklaşımı ve suçunu ele vermeyişi ona olan aşkının getirisidir, bütün olaylar sonucunda bırakıp gidilme ihtimallerine karşın genç adamı bir kez olsun afişe etmemiştir. “Penelope'nin olay olmuşluğu söz konusu şimdi. Her zaman bir gün gideceğini beklediği, gitmesinden korktuğu Penelope'nin artık eksenleştiğini anlıyor” (Turan, 2020, s. 114). Kalıcılığın sembolü olan Penelope, bir bakıma hem güvenli bir sığınak hem de bu denli kalıcılığıyla korkulan kişidir. İsteddiği şeyin yanında kalabilmesi için ya Penelopeia gibi kurnaz ya da yalnızca çok âşık olmalıdır. Dalyan romanındaki kaza sonucu Penelope 'ye bağlanan genç adam da artık bu bekleme sendromuna yakalanır. Eser sonuna kadar âşık olduğu kadının ondan gitmesi korkusunu taşıyarak gittiği yerden hemen dönmesi arzusuyla onu bekler. Odysseia destanında ise Troya savaşıyla başlayan o uzun süreli kavuşamama sahnesi savaşın son bulmasıyla biter. Sadık Penelopeia “ama bana sınırsız bir yas vermiştir tanrı” (Homeros, 2022, s. 336) diyerek aşkı için her gece tasalı da olsa uykunun o en tatlı sahnesinde ağlayarak Odysseus'un geleceğinin hayaline dalar. Gördüğü düş sonucunda umudunu yitiren Penelopeia kurnaz oyununu planlar:

Nerdeyse gelip çatacak o uğursuz şafak. Odysseus'un evinden gelip alıp götürecektir beni, bir yarışma düzenleyeceğim hani şu baltayla yapılan, hani Odysseus, gemi kaburgası gibi dizerdi on ikisini, sonra uzağa gider, geçirirdi okunu hepsinin arasından işte o yarışmaya sokacağım talipleri az sonra. İçlerinden hangisi kolaycacak gerebilir de yayını okunu geçirirse on iki balta arasından, gideceğim arkasından onun, ayrılacağım bu konaktan (Homeros, 2022, s. 338).

İnce hesapçı Penelopeia'nın zekice oyununa Odysseus da dahil olur. Kavuşmaları bu şekilde gerçekleşir. Penelope gibi edilgen bir bekleyiş algısına sahip olmayan Penelopeia için etkin olmanın mükâfatını aldığını açıkça söyleyebiliriz.

Ana merkezde bahse konu olan büyük iki olay sonucu ve iki kadının da ilişkisi de bütünleşmiştir. İkisini ortak kılan sevdikleri adama duyulan sadakatleri ve histerik bir biçimde sergiledikleri tavırlardır. Bu örneklerle, Dalyan romanındaki Penelope karakterinin Odysseia destanındaki Penelopeia karakteriyle adanmışlık, direniş ve belirsizlikler içinde bekleyen bir kadının her iki eserde de ortaya çıktığını vurgulayabiliriz. Kısacası metinlerarası kurulan bağlam mitolojik bir Penelopeia'dan modern Penelope'ye geçiştir. Atadan gelen bu destan aşkın ve ihtirasın da ilk örneği olmakla beraber nesiler arası aktarımda şekil ve biçim değiştirerek günümüzde yer almıştır.

3. Sonuç ve Öneriler

Antik Çağ'ın mitolojik metinlerinden günümüz modern romanlarına uzanan edebî bir izlekte Penelope kadın tipi hem anlam hem de biçim açısından dönüşerek yeniden inşa edilen bir figür olarak karşımıza çıkmaktadır. Homeros'un *Odyseia* destanında sadakatin, sabrın ve stratejik bekleyişin temsilcisi olan Penelopeia, Güven Turan'ın *Dalyan* romanında, modern bireyin aşk, aidiyet ve kimlik bunalımları çerçevesinde şekillenen, çok katmanlı bir kadın karaktere evrilmiştir. Bu dönüşüm, yalnızca bir karakterin yeniden üretimi değil, aynı zamanda kültürel, toplumsal ve bireysel katmanların edebiyata yansıyan çok yönlü bir izdüşümüdür.

Dalyan'daki Penelope, isimsiz bir erkek karakterin zihninde şekillenen bir “anlatı nesnesi” olarak ilk bakışta edilgen bir görünüm sunsa da metnin ilerleyen bölümlerinde onun içsel direnci, sabrı ve ilişki dinamiklerindeki belirleyici duruşu, bu edilgenliğin ardında saklı aktif bir varoluş biçimini açığa çıkarabilir. Bu yönüyle Penelope hem özne hem de nesne olarak çift yönlü bir temsil imkânı sunar. Judith Butler'ın toplumsal cinsiyetin kültürel performatiflik temelinde inşa edildiğine dair yaklaşımıyla okunduğunda, Penelope'nin varlığı yalnızca aşk ilişkisinde değil, aynı zamanda kadının toplum içindeki konumunu sorgulayan daha geniş bir temsiliyetin de parçası hâline gelmektedir.

Öte yandan, isimsiz erkek karakterin kimlik bunalımı, geçmişe duyduğu takıntı ve aidiyet eksenli çatışmaları, modern bireyin parçalanmış benliğini görünür kılar. Penelope karakteri, bu parçalanmışlık karşısında denge unsuru olarak konumlanırken; onun sadakati, sessizliğinde barındırdığı güç ve geçmişin yüküne rağmen sürdürdüğü sabır, yalnızca bireysel bir aşkın değil, tarihsel ve kültürel bir anlamın da taşıyıcısı hâline bürünür. Bu bağlamda, *Dalyan* romanındaki Penelope ile *Odyseia*'daki Penelopeia arasında kurulan metinlerarası ilişki, sadece isim benzerliğine dayanan bir çağrışımsal bağ değil; aynı zamanda edebiyatın kültürel mirası içindeki kadın temsiliyetinin tarihsel sürekliliğini ve dönüşümünü yansıtan derinlikli bir karşılaştırmadır diyebiliriz.

Metinlerarasılık kuramı açısından değerlendirildiğinde, Penelope karakterinin çağlar arası dönüşümü, edebî üretimlerin yalnızca biçimsel değil, aynı zamanda ideolojik bir devamlılık

içerisinde ele alındığını gösterir. Penelopeia'nın mitolojik özdeşliğini aşarak *Dalyan*'daki Penelope'ye dönüşmesi, edebiyatın kendi belleğiyle kurduğu ilişkinin bir tezahürüdür. Böylece bu iki karakterin tematik ortaklıkları “sadakat, bekleyiş, aşk ve aidiyet” yalnızca bireysel düzlemde değil, aynı zamanda toplumsal cinsiyet rollerinin tarihsel seyri içinde de yeniden yorumlanabilir. Bu yönüyle Penelope, erkeğin yokluğunda da varlığını sürdüren, sessizliğiyle direnen, aşkı kendi mevcudiyetinin bir parçası hâline getiren dişil bir özneye evrilir.

Sonuç olarak, *Dalyan*'daki Penelope karakteri, klasik mitolojik anlatının sabırlı ve sadık figürünün modern bir izdüşümü olarak hem edebî hem de sosyokültürel bağlamda anlamlı bir yeniden üretim örneğini yansıtır. Beklemek, bu bağlamda yalnızca pasif bir tutum değil; aynı zamanda özneyi var eden, onu dönüştüren ve tarihsel bir süreklilik içinde edebiyatın belleğine kazıyan aktif bir eylem biçimidir. Böylece Penelope, aşkın ve sadakatin temsili olmanın ötesinde, kadınlık deneyiminin zamana ve toplumsal dönüşüme direnen en güçlü simgelerinden biri olarak edebiyat içindeki yerini alır.

Kaynaklar

- Aktulum, K. (2011). *Metinlerarasılık / göstergelerarasılık*. Ankara: Kanguru Yayınları
- Atık, Ş. (2023). *Metinlerarasılık. Lacivert: Öykü ve Şiir Dergisi*, (109).
- Altınkaynak, H. (2017). *Türk edebiyatında şairler ve yazarlar sözlüğü*. İstanbul: Can Yayınları.
- Beauvoir, S. de. (1949). *İkinci cins* (B. Onaran, çev.). İstanbul: Payel Yayınları.
- Butler, J. (2020). *Cinsiyet belası* (B. Ertür, çev.). İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Çoban, İ. (2017). İslam Türkay'ın “Türk oğlu Türkem men” başlıklı şirinin Orhun yazıtları ile metinlerarasılık bağlamında incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 6(4), 2232-2255.
- Evis, A. (2020). Güven Turan'ın *Dalyan* romanında benlik arayışı. *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, 12(24), 1–32.
- Fernando Pessoa. (2021). *Huzursuzluğun kitabı*. İstanbul: Can Yayınları.
- Gür, K. (2022). *Güven Turan'ın romanlarında yapı ve tema* (Yayınlanmış yüksek lisans tezi). Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Homeros. (2022). *Odyseia* (A. Erhat & A. Kadir, çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Kristeva, J. (1969). *Anlaman serüveni* (T. Birkan, çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Kristeva, J. (1980). *Desire in language: A semiotic approach to literature and art*. New York: Columbia University Press.
- Miller, H. (2016). *Uykusuzluk* (H. Erdemol, çev.). İstanbul: Notos Kitap.
- Necatigil, B. (2007). *Edebiyatımızda isimler sözlüğü*. İstanbul: Varlık Yayınevi.
- Seligman, M. E. P. (1975). *Öğrenilmiş çaresizlik* (D. Şahin, çev.). İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Söylemez, D. (2016). *Güven Turan'ın şiirinde varoluşçuluk* (Yayınlanmış yüksek lisans tezi). Çağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Turan, Güven. (2020). *Dalyan*. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınları.
- Varlık. (2015). Dosya: Güven Turan şiiri (D. Hızlan, A. G. Yener, O. Alkaya, Z. B. Yazıcı & Y. Güneş). *Varlık Dergisi*, 1298.

<https://www.nisanyansozluk.com/kelime/dalyan1> (Erişim Tarihi:09.04.2025)

Extended Abstract

This study explores the intertextual relationship between the character Penelope in Güven Turan’s novel *Dalyan* and Penelopeia in Homer’s *Odyssey*, focusing on how the concept of “waiting” as a symbolic and gendered act transforms across mythological and modern narratives. Both figures are constructed around the motif of loyalty and endurance; however, their representations diverge significantly in terms of narrative agency, emotional depth, and socio-cultural context. The analysis situates this comparison within the framework of Julia Kristeva’s intertextuality and Judith Butler’s gender theory to reveal the evolving dimensions of female representation.

In Homer’s *Odyssey*, Penelopeia embodies resilience, loyalty, and intellectual cunning. Her act of weaving and unweaving a shroud to postpone remarriage is not merely a delaying tactic but a manifestation of active resistance within the constraints of her social role. Despite being historically labeled as “the one who waits,” Penelopeia constructs agency through patience and strategy. Her behavior reflects not only individual fidelity but also a coded defiance of patriarchal pressures. As Simone de Beauvoir argues, woman has traditionally been defined as the “Other,” waiting for man to return and define her existence. Yet Penelopeia’s active control of time and narrative subtly subverts this role.

In contrast, the Penelope figure in *Dalyan* is embedded within the modern existential condition. She is seen through the gaze of an unnamed male protagonist—an emotionally fragmented translator haunted by past relationships and a persistent sense of inner void. Penelope, introduced as a quiet and enigmatic woman, becomes a reflection of the protagonist’s disorientation and longing. She has no explicit voice or inner monologue; her character is constructed through silence and interpreted through male perception. While she, too, waits, her patience is less strategic and more passive, rooted in emotional entrapment and the unspoken hope for connection.

Julia Kristeva’s theory of intertextuality, which posits that every text is a mosaic of other texts, allows for a deeper understanding of how Penelope in *Dalyan* engages with her mythological predecessor. The character is not simply a modern reiteration but a textual dialogue with classical archetypes. The intertextual link lies not only in the shared name but in the thematic echo of waiting, loyalty, and unresolved love. This dialogic structure repositions the female figure from a mythic ideal to a contemporary symbol of emotional stagnation and cultural performance.

Judith Butler’s notion of gender as performative also contributes to this analysis. In *Dalyan*, Penelope is not portrayed as an autonomous individual but rather as a socially constructed presence shaped by the male protagonist’s expectations. Her femininity is performed through passivity, silence, and emotional availability. She becomes a projection rather than a subject. Unlike Penelopeia, who actively controls her environment, *Dalyan*’s Penelope is defined by her absence of narrative power.

Nevertheless, both characters share a fundamental core: they are shaped by the men they love and the emotional burdens they carry. In *Odyssey*, Penelopeia’s loyalty is tested by suitors and sustained by hope. In *Dalyan*, Penelope’s emotional endurance is tested by the indifference and psychological detachment of her partner. Despite differing levels of agency, both women continue to wait—whether through strategy or surrender.

A key moment of intersection is found in each character's response to crisis. In Dalyan, Penelope protects the protagonist in the aftermath of a murder, choosing silence and complicity over exposure. Her loyalty takes the form of quiet devotion. In Odyssey, Penelopeia orchestrates a competition with Odysseus' bow to delay remarriage, ultimately allowing her to recognize and reunite with her husband. Both women respond to high-stakes situations with composure and a deep-rooted belief in emotional commitment.

The article argues that the transition from Penelopeia to Penelope is not linear but layered with cultural, psychological, and ideological transformations. Dalyan reframes the Penelope archetype not to glorify her endurance but to expose the emotional cost of unreciprocated loyalty in modern life. This shift reflects broader concerns in contemporary literature about alienation, gender roles, and the fragility of romantic connection.

Moreover, the male protagonist in Dalyan, unnamed and adrift, embodies the loss of direction and identity in modern urban existence. His inability to recognize or return affection underscores a recurring theme in modern literature: emotional paralysis and the dissolution of authentic communication. Penelope's presence, though peripheral in form, anchors the narrative's emotional core and serves as a site of tension between memory and desire.

Through this intertextual engagement, the article highlights how ancient archetypes continue to shape modern narratives—not through mere repetition but through adaptation and critique. Penelope's transformation across time reveals the elasticity of female archetypes and their capacity to mirror cultural shifts. Waiting, in this context, becomes not only a narrative function but a gendered expression of endurance, resistance, and identity.

In conclusion, Penelope in Dalyan and Penelopeia in Odyssey embody two temporal points in a continuum of female literary representation. One operates within mythic resistance, the other within emotional surrender. Both characters, however, illuminate the persistent cultural expectation that women wait—for love, for recognition, for meaning. The intertextual lens thus enables a richer understanding of how literature processes and redefines femininity, allowing figures like Penelope to evolve, speak, or remain silent across centuries.

